Du viste oss at litteraturen kan hjelpe oss å forstå hvem vi er

Taler
Jonas Gahr Støre

Dato
1 april 2025

Sted
Oslo domkirke

Omstendigheter
Statsministerens minnetale i Dag Solstads bisettelse

Kjære Therese Bjørneboe, kjære Dag Solstads familie, kjære alle sammen,

Det er med dyp respekt jeg står her og skal finne de rette ordene om en person som på en så unik måte fant de rette setningene – om lengsel og ensomhet, om protest og forsoning, om livets store spørsmål.

Jeg har spurt meg selv: Solstad ville kanskje verdsatt, men også undret seg over at Norges statsminister taler i hans bisettelse.

Det er en varm ironi i dette, et slags «Armand V.»-øyeblikk: At jeg, som representant for det systemet Solstad så ofte stilte spørsmål ved – nå er jeg beskjeden – taler i hans bisettelse. Og trolig er det nettopp derfor jeg står her, fordi Solstads skrivende hånd strakte seg langt utover alle skillelinjer, og berørte hele den nasjonen som han på en helt særegen måte satte ord på.

Derfor vil jeg som statsminister, på vegne av nasjonen, anerkjenne et enestående forfatterskap, som har både formet og speilet en samtid i bevegelse, fra midten av 1960-tallet like til i dag.

Så er jeg også her som en av Solstads mange lesere.

Vi er mange i landet som har hatt bøkene som livsreisefølger og som husker Solstad-øyeblikk i våre liv. Solstad-øyeblikk – det er øyeblikk da noe ble forbløffende klart, fortvilende tydelig eller hylende morsomt.

Jeg har mine. Ja, også jeg – som tilhører den gruppen som Solstad i «Armand V.» bare kaller «Utnevnt», før han skynder seg å legge til: «(...) innen sitt lille lands offentlige liv». Den har jeg tenkt på noe ganger.

Forhåpentligvis ville Solstad unnet meg dette øyeblikket – i det minste som en fotnote til denne bisettelsen. Og apropos fotnoter – så har sjelden en fotnote «hjemsøkt» mitt hode disse dagene mer som fotnote 5B i nettopp «Armand V»:

Her grubler Solstad over hvorfor et avsnitt i et manus overlever – og et annet ryker. «Det dreier seg om forskjellen mellom et avsnitt, som det ikke er noe i veien med, i og for seg, og et avsnitt som det heller ikke er noe i veien med, i og for seg, bortsett fra i det første tilfellet så sier jeg: nei, likevel ikke, og det i andre tilfelle så sier jeg: Ja! Endelig!»

Hva er det som gjør at en forfatter avviser et tilsynelatende så velformulert avsnitt? Og la meg tilføye: Hva er det som gjør at en statsminister sier nei til velformulert politikk – og andre ganger «Ja! Endelig!»?

Hva er det som gjør at vi i livene våre av og til sier klart nei – og andre ganger et rungende ja? – Uten helt å vite hvorfor.

Solstad begrunner nei-et slik: «Det er fordi, uansatt hvor velskrevet det er, uansett hvor høy den litterære temperaturen er etc. etc., så er det av en slik art at jeg like godt kunne skrevet det stikk motsatte. Det mangler altså nødvendighet. Det og ikke noe annet».

Her, i fotnote 5B i en uutgravd roman, graver Solstad frem det som skiller det vesentlige fra det uvesentlige – i litteraturen og i livet – og da vil jeg legge til – også i politikken.

Han skildrer idealisme og desillusjon.

Krigens skygger og hverdagens stille triumfer.

Politisk oppvåkning og eksistensiell uro.

Glimt av felleskap, men også frysende ensomhet.

For mange forfattere så var Dag Solstad forfatternes forfatter. Det har jeg hørt de siste dagene. Dette var den samme mannen som kunne sitte og føre nøye statistikk over midtbanespillere til fotballbøkene han skrev sammen med Jon Michelet – som kunne beskrive granskog så den luktet – ikke granskog, men litteratur – og samtidig la hovedpersonen i en annen bok, rope «Dette ville Mao ha likt» – under en aktivitet jeg ikke skal gå nærmere inn på her.

Han viste oss at litteraturen lever midt iblant oss, til og med på oppløpssiden i livet, blant hester i trav.

Jeg har tenkt når jeg har lest Solstads innsikter, at de har vært talende for akkurat den generasjonen han tilhørte.

På hans eget eksistensielle vis så flyttet han seg gjennom Kierkegaards stadier – det estetiske, det etiske og det religiøse – for her kan vi også ane dette:

Han som var realist – og ikke romantiker, som skrev romaner om det meningsløse, kunne samtidig hinte om en lengsel mot en høyere mening – ja, en sti trukket opp for oss.

Det er for meg både en kilde til undring og til forsoning.

På vegne av regjeringen, på vegne av hele Norge:

Takk, Dag Solstad, for historiene du fortalte – og hvordan du på en så unik måte fant de rette ordene og setningene.

Takk for at du viste oss at litteraturen kan hjelpe oss å forstå hvem vi er.

Og for at du forener mange til engasjement for at litteraturen fortsatt er uslåelig til nettopp det. Derfor skal og bør den forsvares.

Vi deler sorgen med deg, Therese Bjørneboe, som var ham nær gjennom så mange år og alle de nærmeste i familien.

Vi lyser fred over Dag Solstads minne.

Kilde
regjeringen.no

Emneoversigt
Litteratur, Minnetale

URI
https://www.virksommeord.no/tale/du-viste-oss-at-litteraturen-kan-hjelpe-oss-a-forsta-hvem-vi-er